

Lucanův Caesar: Monstrum *Občanské války*

Bc. Elišky Šolcové

(ÚŘLS FF UK, 2022)

Cílem předložené diplomové práce Elišky Šolcové je podat komplexní interpretaci postavy Caesara, jedné z hlavních postav – nebo dokonce centrální postavy – Lucanova eposu. Ve svých interpretačních úvahách autorka vychází z konceptu nekonzistentnosti / inkonzistence, který James O'Hara velmi produktivně použil pro výklady důležitých děl římské epické tradice, včetně Lucana. Již tímto základním nastavením je práce sympatická pro svou ambici neulpět popisně na povrchu textu, ale směřovat své tázání k hlubším strukturám.

Úvodní bibliografická kapitola „Lucanovské bádání: krátký vhled“ (str. 8-11) ukazuje, že Eliška Šolcová se velmi dobře obeznámila s tradicí uvažování o Lucanově díle a dokázala k ní přistoupit s vlastní osobní perspektivou (již naznačuje už úvod, str. 7), tj. důkladně promyslet postřehy a závěry těch prací, které jí konvenují, a propojit je do inspirativní dialogické struktury. Z existujících interpretací ji nejsilněji zaujal zmíněný O'Harův přístup založený na textových inkonzistencích, kterému věnuje samostatnou, poměrně podrobnou druhou úvodní kapitolu nazvanou „Nekonzistence v římské epice: úvod do problematiky“ (str. 12-17).

Jádro práce tvoří tři interpretační kapitoly: jedna rozebírající epická přirovnání, která se postavy Caesara týkají (str. 18-27), další věnovaná tématu Caesarova pohybu vpřed a pokusům zastavit ho (str. 28-46), a třetí k monstrózním a megalomanským rysům v jeho portrétu (str. 47-55). Vlastní text práce uzavírají „Závěrečné úvahy: děsivě produktivní čtení cykličnosti postavy Caesara“ (str. 56-62); byť tato kapitola obsahuje řadu shrnujících odkazů k předešlým třem, má spíše charakter další, do jisté míry obecnější, interpretační kapitoly. Interpretace, které Eliška Šolcová předkládá, jsou založené na pečlivém studiu a promyšlení vybrané sekundární literatury, nicméně jsou originální a předestřené v přesvědčivém zřetězení: přirovnání vyzdvihují Caesarovu dynamiku (v protikladu k Pompeiovi), rychlost, akce- a bojeschopnost, které ostatní postavy nedokážou vzdorovat ani aktivním vzepřením se, ani odepřením podpory (na níž je ve skutečnosti závislý); naopak svou sílu čerpá z odporu a jeho na něj má cyklický charakter; to nicméně přispívá k jeho ne-lidskému, monstróznímu obrazu. Nejpersvědčivěji působí text tam, kde je rozvinutím a domyšlením převzatých konceptů: za nejlepší příklad považuji interpretaci proměny postavy Caesara po bitvě u Farsálu, kdy – alespoň na nějaký čas – přejímá vlastnosti typické pro Pompeia, a to do té míry, že je s ním spojován Pompeiův klíčový charakteristický pojem *mora*.¹ Podobně oceňuji i citlivost k metapoetickým výpovědím a vůbec postřehy k propojenosti různých rovin díla, jež se projevuje např. zrcadlením tématu rychlosti/zdržování v Lucanově vyprávěcím stylu, nebo pro čtenáře zneklidňujícím spojením mezi nekonzistentní formou a tématem chaosu občanské války.

Práce je psaná kultivovaným jazykem; pokud se místy nečte úplně snadno, je to hutností stylu i úvah, která se projevuje například dlouhými souvětími s řadou hypotaktických úrovní. To rozhodně

¹ Zejména str. 51-53.

není možné považovat za slabinu textu; tou naproti tomu je celá řada překlepů,² jazykových nedopatření³ resp. jiných druhů přehlédnutí,⁴ která v textu zůstala a jejichž přítomnost je pravděpodobně způsobena tím, že nedošlo k poslední korektuře při dokončování. Zvláštností stylu, o které by bylo možné diskutovat (zda je ozvláštňujícím zabarvením anebo vybočením ze stylu), jsou prvky žurnalistického nebo dokonce hovorového jazyka.⁵

Poznámka k překladům: Ačkoli existuje český překlad Jany Nechutové a Rudolfa Mertlíka (AK 1976), autorka se rozhodla interpretované pasáže doprovodit vlastním prozaickým překladem – to je správné rozhodnutí, protože jí umožňuje vyjádřit i v českém textu klíčové rysy a odstíny, které v přebásnění mohou zapadnout. Překlady jsou kultivované a výstižné, na několika místech by se dalo uvažovat o trefnější české formulaci, např.:

str. 18 I, 125 *priorem* – spíš „nad sebou“ než „před sebou“

str. 19 I, 132n. *totus popularibus auris impelli*, „populistickou přízní celý pohlcen“ X spíš: „nechá sebou zmítat poryvy/(sebemenším) zavanutím, jež vycház(ej)í z lidu“

str. 20 I, 152 *mundi fragore*, „puknutí světa“ X spíš: „rachotu (rozléhajícím se) po celém světě“

I, 154 *obliqua flamma*, „zahnutým plamenem“ X spíš: „napříč jdoucím zábleskem, zažehnutím“

str. 25 I, 207 *subsedit* se vztahuje k podmětu *leo*, ne k abl. *hoste*

str. 29 II, 440 *nullas nisi sanguine fuso ... vias*, „cesta ... prolitá krví“ X spíš: „kvůli níž byla prolita krev, která způsobuje...“ atd.

str. 43 V, 316n. *aggere fulvi cespitis* – spíš „drnu“ než „trávníku“

str. 48 II, 3 *monstrifero ... tumultu* – spíš „zmatením (přirozeného řádu věcí) / chaosem, skrze něž vznikají zrůdy“

K diskusi bych rád předložil tři drobnější otázky a jednu zásadnější. Dílčí resp. detailní otázky:

ad str. 13: Nepředstavují oba přístupy, které O'Hara přejímá z homérovského bádání a které nazývá *Unitarian* a *Separatist approach*, spíše dvě strany jedné mince resp. jednoho přístupu k textu, který – snad v dědictví romantického pojetí autorství – nedokáže přijmout představu záměrných, funkčních a sémanticky relevantních rozporů uvnitř literárního díla?

ad str. 24: Jak se Howard Chen ve své interpretaci ústící v představu „regenerativní síly blesku“ (a tedy i Caesara) vyrovnává s formulací (parafrázuji) *magnam dat stragem et cadens, et revertens (sparsosque recolligit ignes)*, která spojuje destruktivní sílu i s druhou fází pohybu resp. cyklu? (Podobným směrem jde i opakování slovesa *colligere* v přirovnání ke lvu.) A ještě: mluvili se o „regeneračním obraze“ Caesarově, myslí se tím výhradně seberegenerace, je to tak?

² Str. 15: kteoru, Eurylae; 23: chování postavy Caesarova, svým jednáním, Lucanovu Caesarovi; 51: mętapoetické atd.

³ Str. 20: naděje a hněv ... povolaly; 22: do čtenářovy mysli; 31: boj, jenž; 34: oxymórem; 45: manifestací / důkazem Caesarovy nezastavitelnosti; 48: jednotky, aby se připojily atd.

⁴ *Passim* (ale ne všude) podoba křestního jména „Christine“ u Christiane Reitz; 18: nesvornou svornost ... byla narušena (vyšinutí z vazby); 56: Howard Chen atd.

⁵ *Passim* vazba „přijde mi“; 16/49: „chápe toto připodobnění až parodicky“; 22 „zproblematizován“; 23: „interpretace ... zanesená „republikánským“ čtením“; 39: „z poněkud opačného úhlu pohledu“, atd.

ad str. 47: Není možné interpretovat spojení *victoque immanior hoste* (I, 479) spíš jako „strašnější než nepřítel, kterého porazil“ (ablativ srovnávací spíše než absolutní s kauzálním odstínem), tedy jako narážku na odcizení a protiklad, který mezi Caesarem a Římany vznikl, ačkoli původně zvítězil v jejich jméně a zájmu? (Zároveň by to bylo posílení děsivých rysů v obrazu Caesarových údajných galských jednotek.)

Zásadnější otázka: Koncept inkonzistence se ukázal jako velmi dobrý výchozí nástroj pro otevření Lucanova textu a vstup pod jeho povrch, O'Harovy interpretace mají velkou přitažlivost. Dá se ale konkrétněji charakterizovat, jak tento koncept přímo přispěl k posunu v interpretaci postavy Caesara? Připadá mi, že produktivnější jsou – a i v této práci k zásadnějším závěrům přispěly – koncepty pomalosti a rychlosti (Jamie Masters), Caesarova „regeneračního cyklu“ (Howard Chen) nebo rozporu mezi *pietas* a *virtus* v občanské válce (Matthew B. Roller).

Závěr:

Je-li smyslem diplomové práce prokázat schopnost zorientovat se v dosavadním bádání, kriticky ho nastudovat a dál domyslet, a hlavně originálně a soudržně interpretovat primární textový materiál, pak byl tento smysl v diplomové práci Elišky Šolcové naplněn měrou poctivě plnou. Z toho důvodu práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit ji známkou **výborně**.

V Praze dne 31. ledna 2022

Mgr. Martin Bažil, PhD.